

Rysunek techniczny - wykład

Geometryczna struktura powierzchni
Tolerancja wymiarów liniowych
Pasowania
Tolerancja geometryczna

A. Korcala

Literatura źródłowa:

T. Dobrzański „Rysunek techniczny maszynowy” WNT 2002

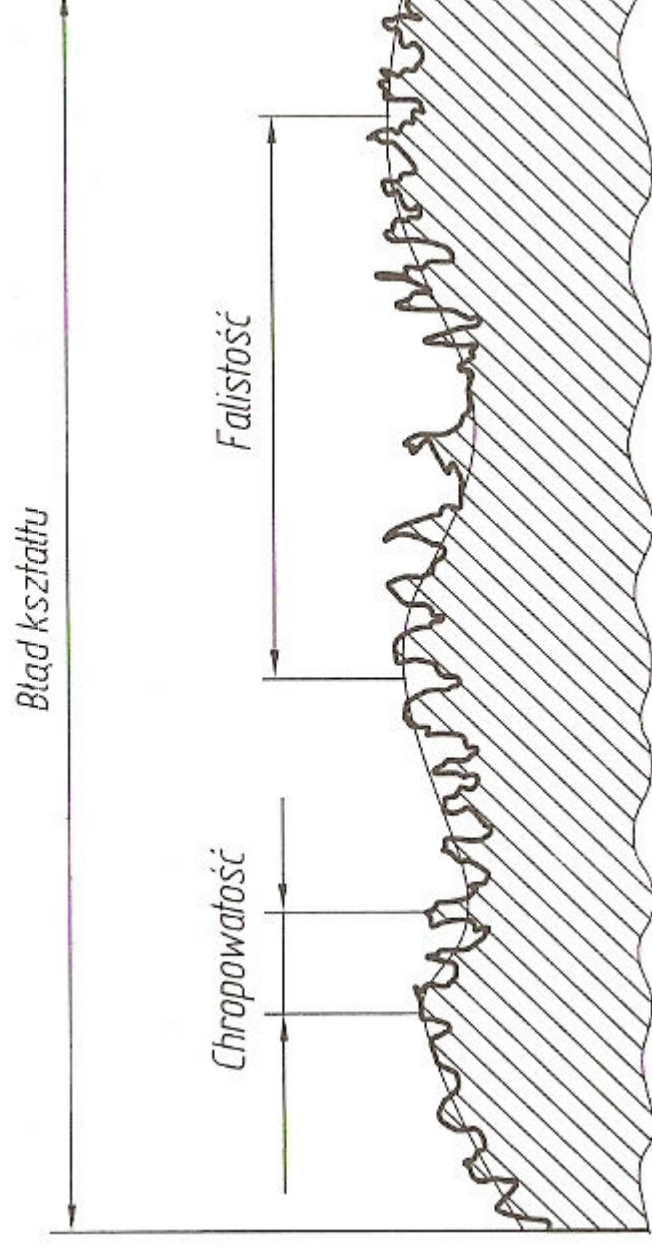
T. Lewandowski „Rysunek techniczny dla mechaników” WSiP 1995

Geometryczna struktura powierzchni

1. Terminy , definicje i parametry (GSP)

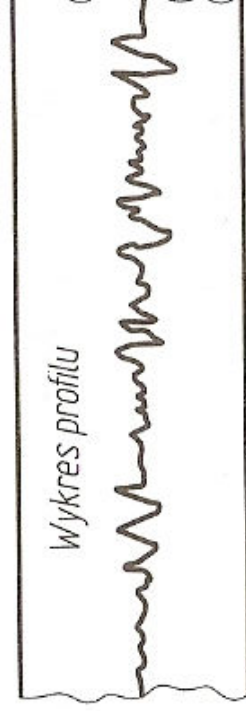
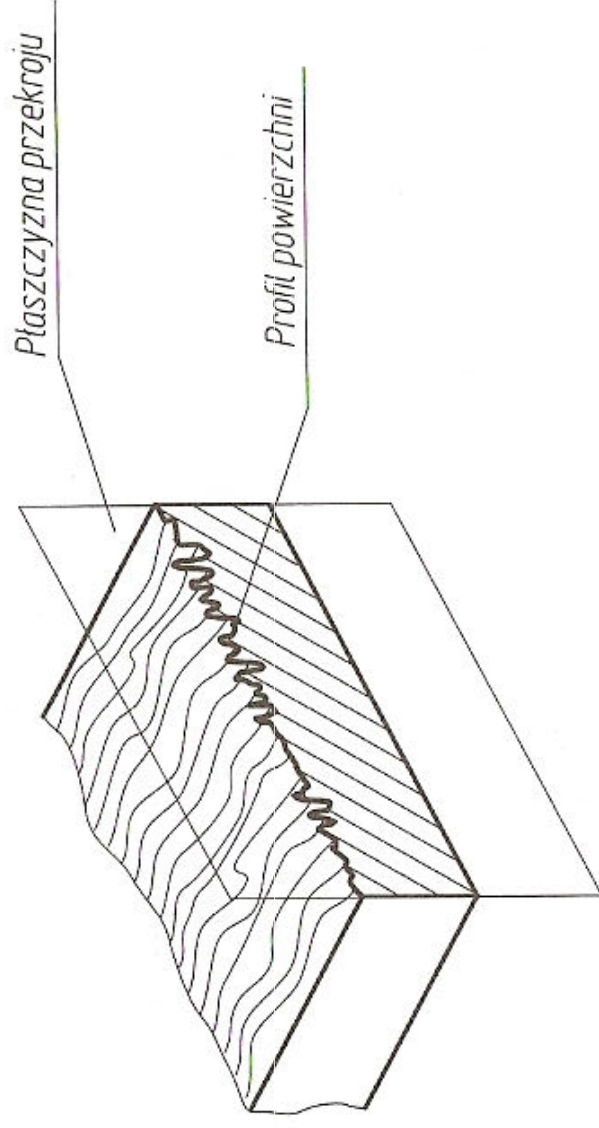
Klasy nierówności:

- a) Chropowatość
- b) Falistość
- c) Błąd kształtu

Geometryczna struktura powierzchni

2. Powierzchnia rzeczywista wyrobu

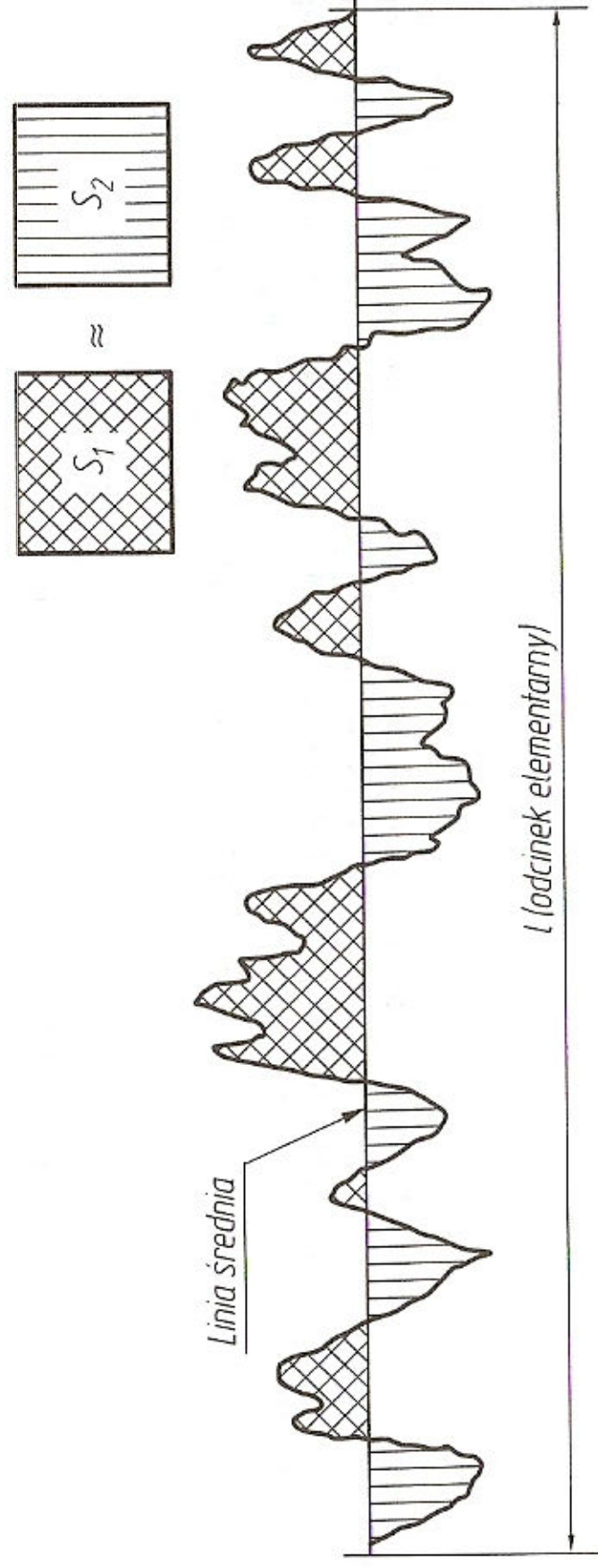

Geometryczna struktura powierzchni

3. Uproszczona interpretacja linii średniej dla odcinka elementarnego

Oceny nierówności w kierunku poziomym dokonuje się na długości tak zwanego **odcinka pomiarowego l_n** , natomiast obliczanie parametrów nierówności przeprowadza się na **odcinku elementarnym l** .

Przeważnie $l_n = 5 \times l$

Geometryczna struktura powierzchni

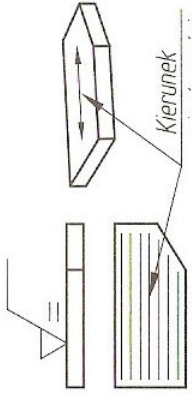
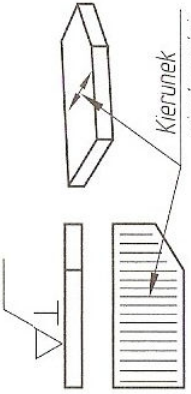
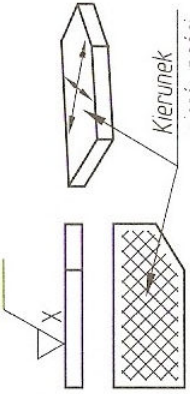
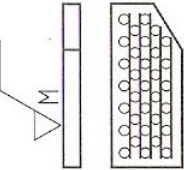
4. Symbole literowe związane z GSP

Rodzaj profilu	Symbol profilu	Największa wysokość profilu (z)	Średnia arytmetyczna rzędnych profilu (a)	Długość odcinka elementarnego (l)
Pierwotny	P	Pz	Pa	lp
Chropowatości	R	Rz	Ra	lr
Falistości	W	Wz	Wa	lw

1) ln – długość odcinka pomiarowego; standardowo $ln = 5 \cdot l$, ale może być też inaczej.

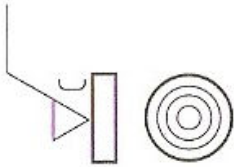
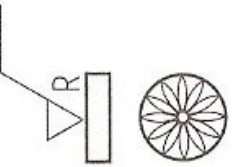
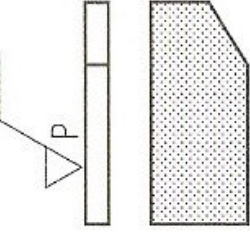
Geometryczna struktura powierzchni

5. Symbole graficzne nierówności powierzchni

Symbol graficzny	Interpretacja i przykład
=	Nierówności powierzchni równoległe do widoku płaszczyzny rzutowania, do której stosuje się symbol
⊥	Nierówności powierzchni prostopadłe do widoku płaszczyzny rzutowania, do której stosuje się symbol
X	Nierówności powierzchni skrzyżowane w dwóch ukośnych kierunkach do widoku płaszczyzny rzutowania, do której stosuje się symbol
M	Nierówności powierzchni wielokierunkowe

Geometryczna struktura powierzchni

5. Symbole graficzne nierówności powierzchni c.d.

C	Nierówności powierzchni w przybliżeniu współśrodkowe względem środka powierzchni, do której stosuje się symbol	
R	Nierówności powierzchni w przybliżeniu promieniowe względem środka powierzchni, do której stosuje się symbol	
P	Nierówności powierzchni szczególne, bez określonego kierunku lub punktowe	

Geometryczna struktura powierzchni

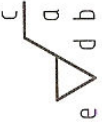
6. Symbole graficzne geometrycznej struktury powierzchni

Lp.	Symbol graficzny	Kod literowy	Interpretacja
1		---	nie określa się żadnego wymagania dotyczącego rozważanej powierzchni
2		MMR	jest wymagane usunięcie warstwy materiału
3		NMR	niedopuszczalne usunięcie materiału
4		APA	dopuszczalny każdy sposób wykonania
5		---	na wszystkich powierzchniach wokół zarysu przedmiotu jest wymagana ta sama GSP

Geometryczna struktura powierzchni

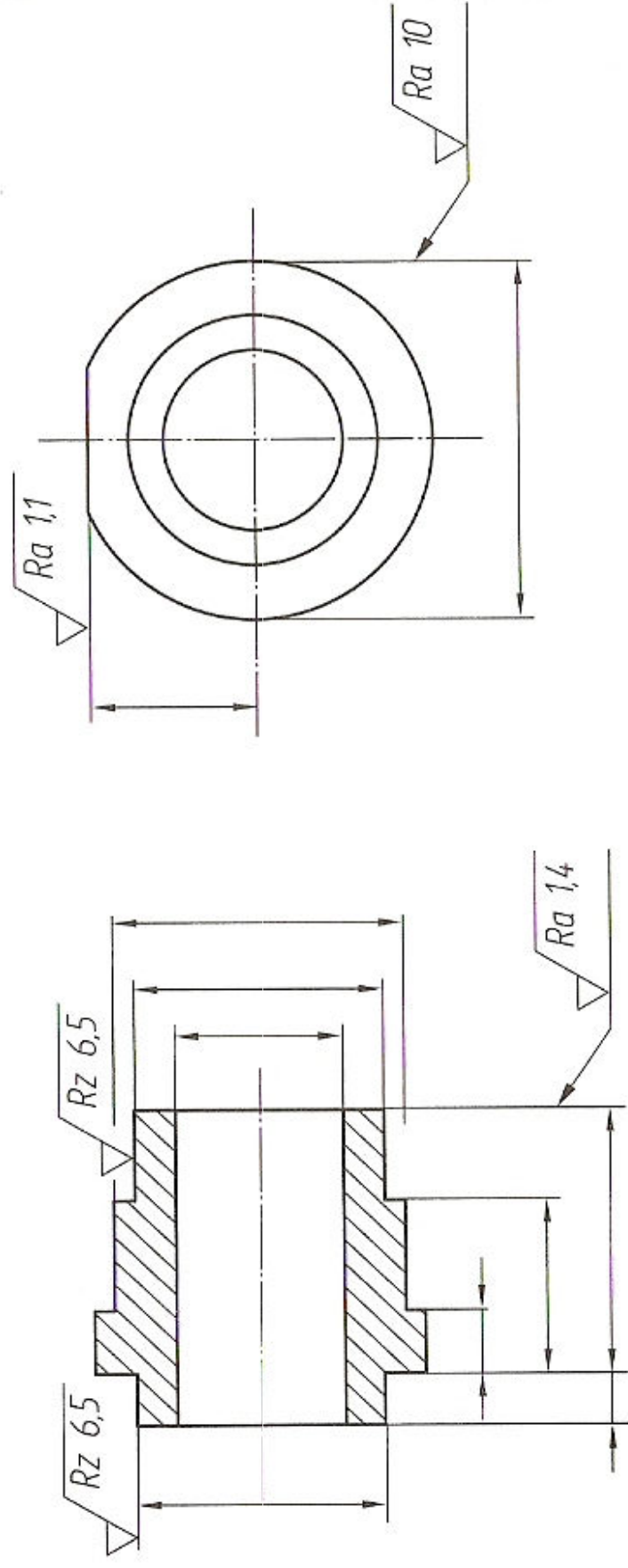
6. Symbole graficzne geometrycznej struktury powierzchni

6	Informacje podawane w poszczególnych polach: pole a: - parametr GSP wg zasad omówionych w rozdziale 10.2- typ filtru (obecnie znormalizowany jest filtr Gausa),- pasmo przenoszenia; pole b: - drugi parametr GSP, jeżeli dana powierzchnia tego wymaga; pole c: - metody obróbki,- informacje o nakładanych powłokach,- informacje związane z procesem wytwarzania; pole d: - symbole nierówności powierzchni; pole e: - naddatek obróbkowy w mm.

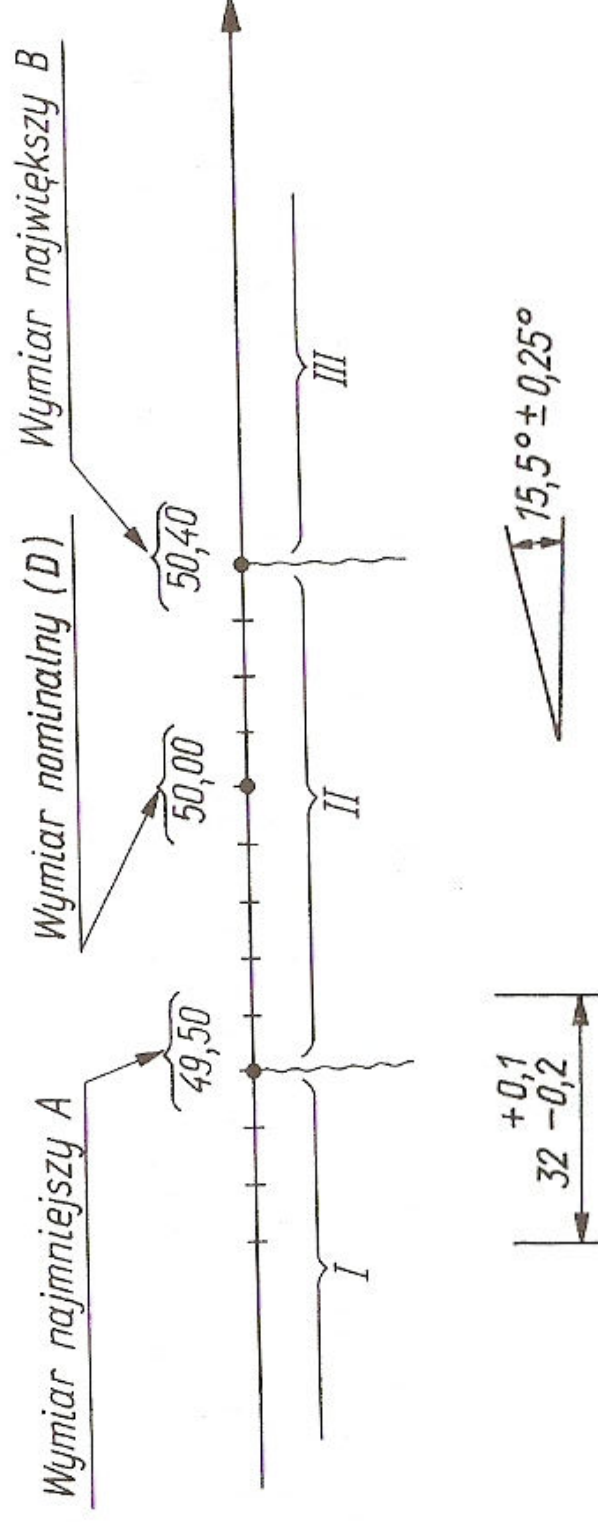
Geometryczna struktura powierzchni

7. Przykład zapisu

Tolerancja wymiarów liniowych

Odzwierciedlenie przedmiotu za pomocą rzutów przedstawia jego budowę i kształt, a naniesione wymiary liniowe i kątowe jego własności geometryczne. Jest to tzw. obraz nominalny (geometrycznie idealny). Jego kształt i wymiary określa dokumentacja konstrukcyjna.

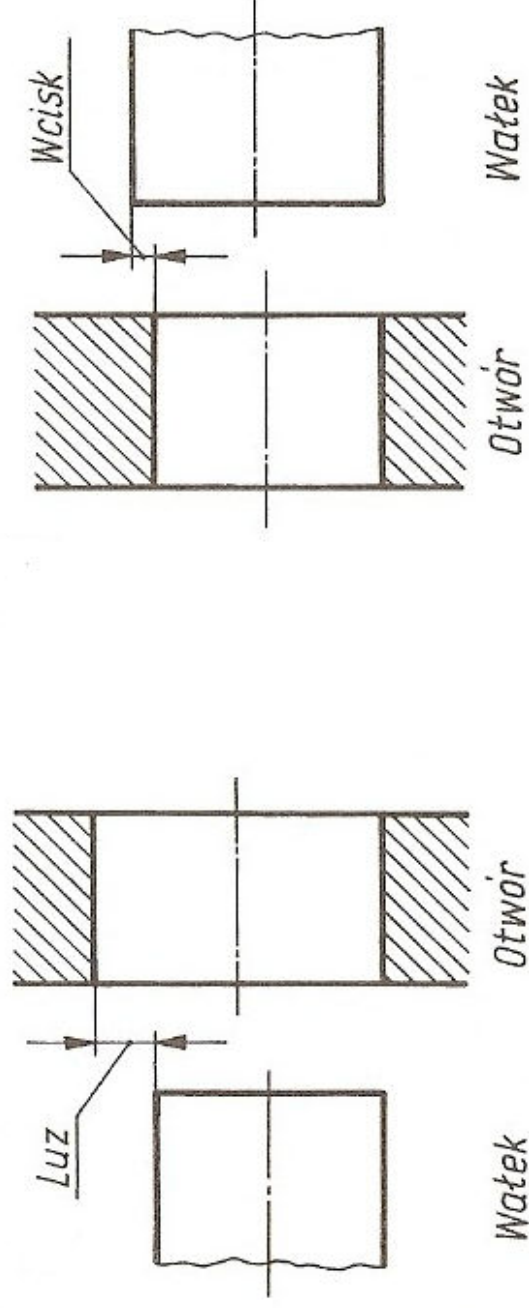

Pasowania w budowie maszyn

Pasowanie - wzajemna relacja między wymiarami dwóch łączonych elementów

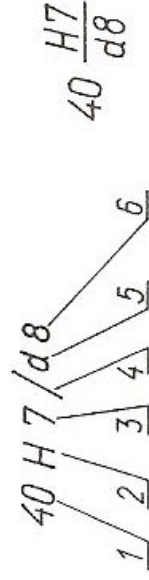
Wymiar nominalny – wspólny wymiar nominalny dla otworu i wałka

Luz i wcisk

Pasowania w budowie maszyn

- Pasowanie luźne** - zawsze zapewniony jest luz
- Pasowanie ciasne** - zawsze zapewniony jest wcisk
- Pasowanie mieszane** - może wystąpić luz lub wcisk

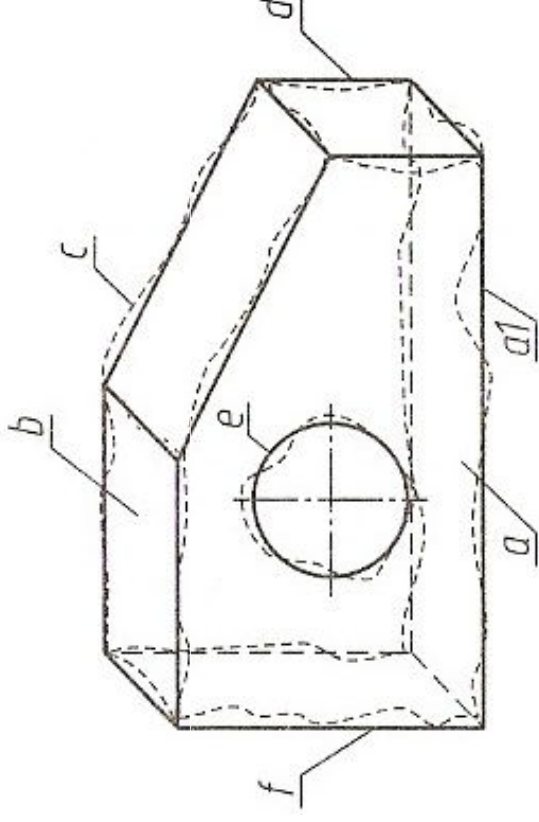
- 1 - wspólny wymiar nominalny
- 2 - symbol odchyłki podstawowej otworu
- 3 - klasa dokładności otworu
- 4 - ukośna kreska (może być pozioma - rys. 12.3b)
- 5 - symbol odchyłki podstawowej wałka
- 6 - klasa dokładności wałka

- informacja o polu tolerancji otworu
- informacja o polu tolerancji wałka

- informacja o pasowaniu: pasowanie luźne z układu pasowań statego otworu

Tolerancja geometryczna

Wyroby i części maszynowe opisane w dokumentacji mają wymiary i kształty idealne. Osiągnięcie ich w procesie wytwarzania jest bardzo trudne. Sposobem na przewyżczenie tych trudności jest tolerowanie (określanie dopuszczalnych odchyłek wymiarów).

Idealny i rzeczywisty (zaobserwowany) kształt geometryczny przedmiotu

Tolerancja geometryczna

Tolerancje: kształtu, kierunku, położenia, bicia

Tolerancja	Właściwość geometryczna (charakterystyka)	Symbol	Konieczność bazy
Kształtu	prostoliniowość	—	nie
	płaskość		nie
	okrągłość	○	nie
	walcowość		nie
	kształt wyznaczonego zarysu		nie
	kształt wyznaczonej powierzchni		nie
	równoległość	//	tak
	prostopadłość	⊥	tak
Kierunku	nachylenie		tak
	kształt wyznaczonego zarysu		tak
	kształt wyznaczonej powierzchni		tak

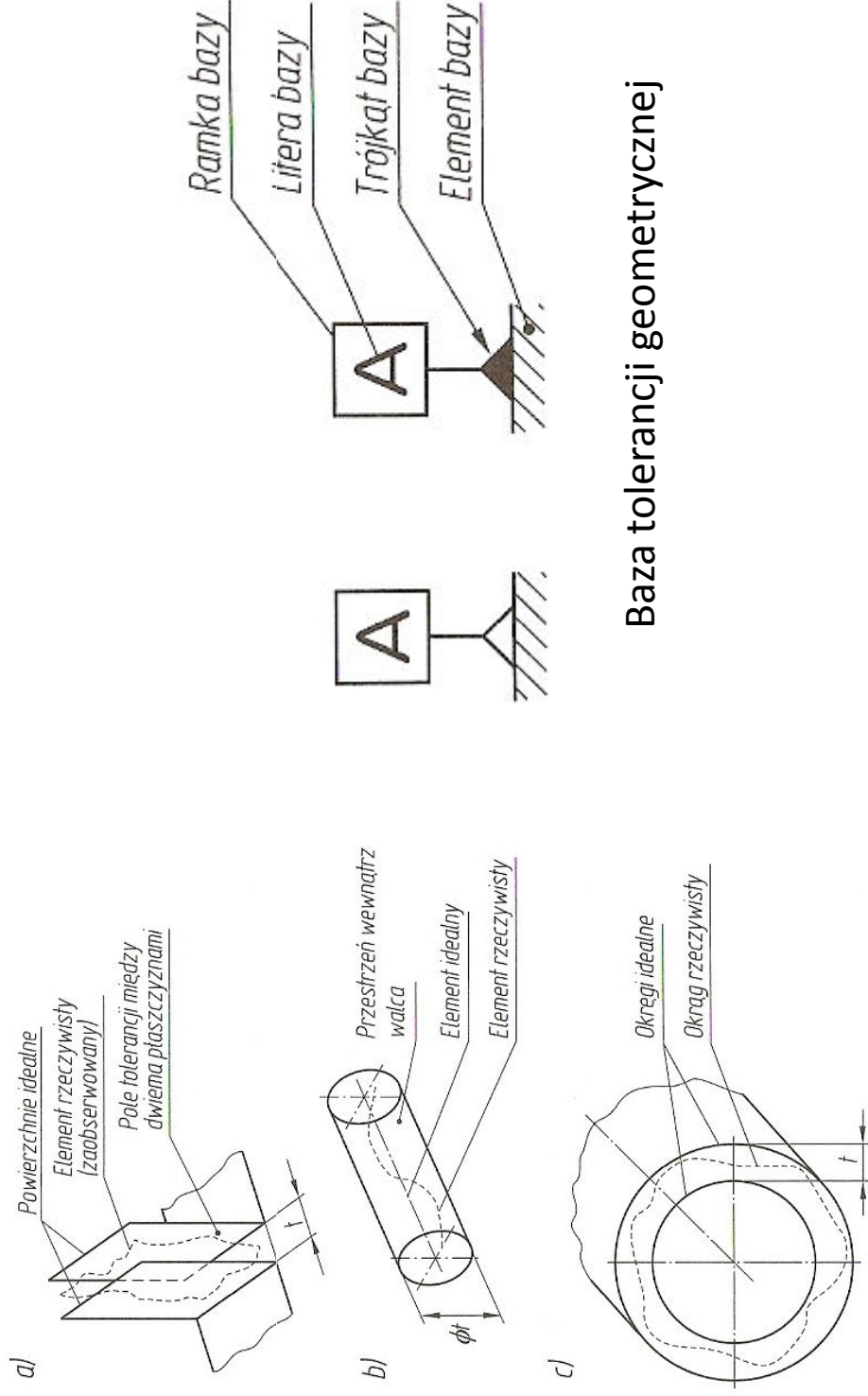
Tolerancja geometryczna

Tolerancje: kształtu, kierunku, położenia, bicia

	pozycja		tak lub nie
	współśrodkowość (dla punktów środkowych)		tak
Położenia	współosiowość (dla osi)		tak
	symetria		tak
	kształt wyznaczonego zarysu		tak
	kształt wyznaczonej powierzchni		tak
Bicia	bicie		tak
	bicie całkowite		tak

Tolerancja geometryczna

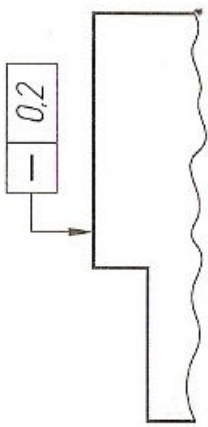
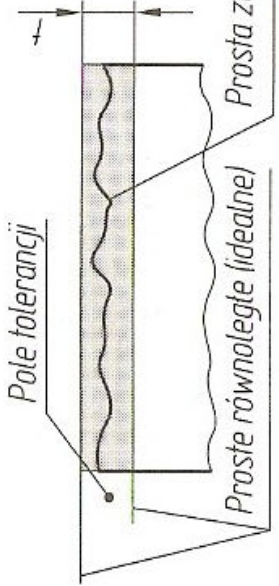
Tolerancja jako przestrzeń między dwiema płaszczyznami a), jako przestrzeń wewnątrzna walca b), jako przestrzeń między dwoma okręgami współśrodkowymi c).

Baza tolerancji geometrycznej

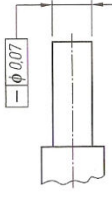
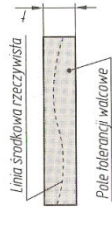

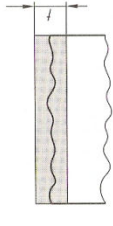
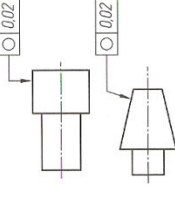
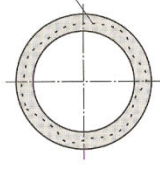
Tolerancja geometryczna

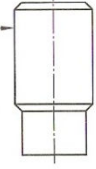
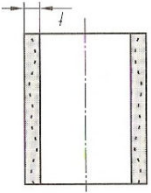
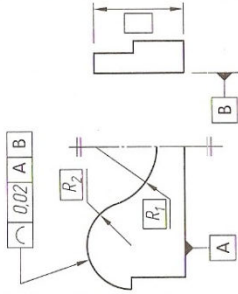
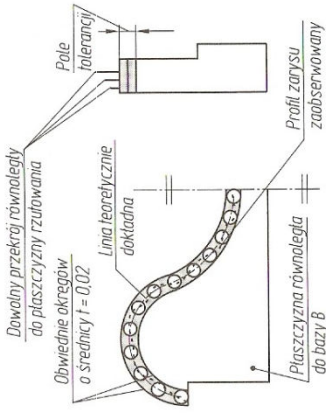
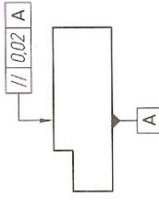
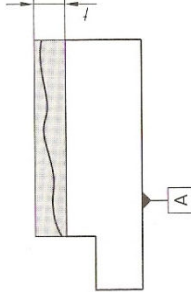
Interpretacja wybranych przykładów

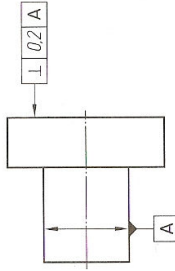
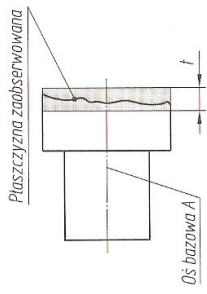
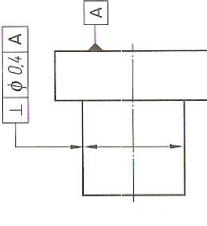
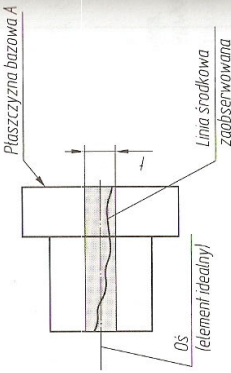
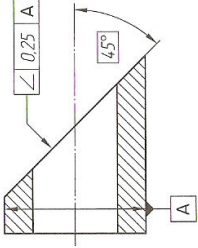
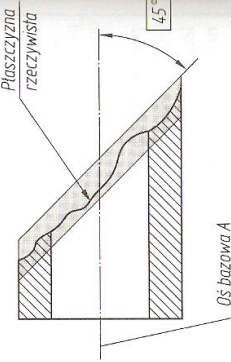
Lp.	Zapis tolerancji na rysunku, definicja tolerancji	Interpretacje
1	2	3
1	Tolerancja prostoliniowości na płaszczyźnie Pole tolerancji na rozważanej płaszczyźnie jest ograniczone przez dwie proste równoległe, odległe od siebie o t	każda prosta zaobserwowana (rzeczywista) na górnej powierzchni, na której podano oznaczenie, powinna znajdować się między dwiema prostymi równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,2$ mm Pole tolerancji Proste równoległe (idealne) Prosta zaobserwowana

Tolerancja geometryczna

Interpretacja wybranych przykładów

1	2	3
2	Tolerancja prostoliniowości na linii środkowej Pole tolerancji jest ograniczone przez walec o średnicy t, jeżeli wartość tolerancji jest poprzedzona znakiem \varnothing	linia środkowa zaobserwowana (rzeczywista) walca, do której odnosi się tolerancja, powinna zawierać się wewnątrz pola walcowego (prześwietlenia walcowego) o średnicy $t = 0,07$ mm Linia środkowa rzeczywista Pole tolerancji walcowe
3	Tolerancja płaskości Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie płaszczyzny równoległe, odległe od siebie o t	płaszczyzna zaobserwowana (rzeczywista) powinna się zawierać między dwiema płaszczyznami równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,05$ mm przypadki szczególne: a) płaszczyzna zaobserwowana tylko wypukła, b) płaszczyzna zaobserwowana tylko niewypukła (NC)
4	Tolerancja okrągłości Pole tolerancji w rozważanym przekroju jest ograniczone przez dwa okręgi współśrodkowe, których różnica promieni wynosi t	linia obwodowa zaobserwowana (rzeczywista) w dowolnym przekroju powierzchni walcowej lub stożkowej powinna zawierać się między dwoma, leżącymi w jednej płaszczyźnie, okręgami współśrodkowymi, których różnica promieni wynosi $t = 0,02$ mm Linia obwodowa zaobserwowana

1	2	3
5	Tolerancja walcowości Pole tolerancji jest ograniczone przez dwa walce współśrodkowe, których różnica promieni wynosi t	powierzchnia walcowa zaobserwowana (rzeczywista) powinna zawierać się między dwoma wałcami współosiowymi, których różnica promieni wynosi $t = 0,1$ mm
6	Tolerancja kształtu wyznaczonego zarysu, odniesiona do układu baz (patrz PN-EN ISO 1660) Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie linie, będące obwiedniami okręgów o średnicy t, których środki są położone na linii o kształcie geometrycznym teoretycznie dokładnym względem płaszczyzn bazowych A i B	w każdym przekroju równoległym do płaszczyzny rzutowania, na której podano oznaczenie, profil zarysu zaobserwowany powinien zawierać się między dwiema liniami równoległymi, będącymi obwiedniami okręgów o średnicy $t = 0,02$ mm, których środki są położone na linii o kształcie geometrycznym teoretycznie dokładnym względem płaszczyzn bazowych A i B
7	Tolerancja równoległości odniesiona do płaszczyzny bazowej Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie płaszczyzny równoległe, odległe od siebie o t i równoległe do płaszczyzny bazowej	płaszczyzna zaobserwowana (rzeczywista) powinna się zawierać między dwiema płaszczyznami równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,02$ mm, które są równoległe do płaszczyzny bazowej A

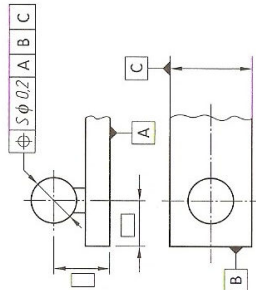
1	2	3
8	Tolerancja prostopadłości odniesiona do prostej bazowej (osi środkowej) Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie płaszczyzny równoległe, odległe od siebie o t i prostopadłe do bazy A	płaszczyzna zaobserwowana (rzeczywista) powinna zawierać się między dwiema płaszczyznami równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,2$ mm, które są prostopadłe do osi bazowej A
9	Tolerancja prostopadłości prostej, odniesiona do płaszczyzny bazowej Pole tolerancji jest ograniczone przez walec o średnicy t, prostopadły do bazy, jeśli wartość tolerancji jest poprzedzona znakiem ϕ	linia środkowa zaobserwowana (rzeczywista) walca powinna się zawierać wewnątrz pola walcowego o średnicy $t = 0,4$ mm, prostopadłego do płaszczyzny bazowej A
10	Tolerancja nachylenia płaszczyzny odniesiona do prostej bazowej Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie płaszczyzny równoległe, odległe od siebie o t, nachylenie pod ustalonym kątem do bazy	płaszczyzna zaobserwowana (rzeczywista) powinna się zawierać między dwiema płaszczyznami równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,25$ mm, które są nachylone pod kątem teoretycznie dokładnym 45° do osi bazowej A

1

2

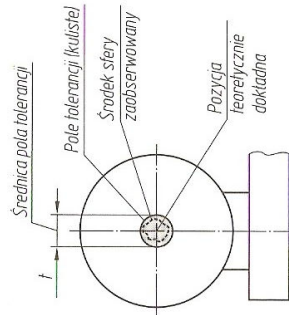
3

11 Tolerancja pozycji punktu

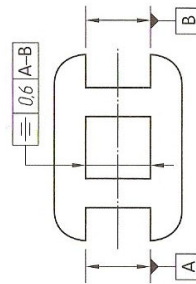

Pole tolerancji jest ograniczone przez kulę o średnicy t , jeśli wartość tolerancji jest poprzedzona znakiem $S\varnothing$. Środek kulistego pola tolerancji jest ustalony przez wymiary teoretycznie dokładne względem układu baz A, B i C

środek sfery zaobserwowany (rzeczywisty) powinien się zawierać wewnątrz pola kulistego o średnicy $t = 0,2$ mm, którego środek pokrywa się z pozycją teoretycznie dokładną sfery względem układu płaszczyzn bazowych A i B oraz płaszczyzny środkowej C

12 Tolerancja symetrii płaszczyzny środkowej

Pole tolerancji jest ograniczone przez dwie płaszczyzny równoległe, odległe od siebie o t i rozmieszczone symetrycznie wokół płaszczyzny bazowej wspólnej A–B

płaszczyzna środkowa zaobserwowana (rzeczywista) powinna się zawierać między dwiema płaszczyznami równoległymi, odległymi od siebie o $t = 0,6$ mm, które są rozmieszczone symetrycznie wokół płaszczyzny bazowej wspólnej A–B

